

S6E3. Umberto Nobile: Luftskibet, der styrtede ned i Polhavet

Pladespilleren snurrer. Vi befinder os 500 meter over polpunktet på Nordpolen i et luftskib. Luftskibet er sendt afsted af den italienske diktator Mussolini. Det er den 24. maj 1928. Ombord finder vi generalen Umberto Nobile og hans lille skødehund Titina. Ud ad vinduet kan de ikke se andet end den uendelige, hvide isørken. Ballonhuset bliver fyldt med nationalromantisk musik af datidens superstjerne Enrico Caruso, som synger om Italiens storhed og frihed. Besætningen skåler i champagne over den vellykkede færd.

Ja, der er fest om bord i kahytten. De er glade, for de har nået det, de skulle. Men idet de vender luftskibet og skal flyve sydover, rammer stormen dem. Det er hård storm, og de kommer meget langsomt frem. Samtidig er der pludselig en rorgænger, der råber, "Højderoret virker ikke!" Og luftskibet begynder at dale. Luftskibet rammer havisen. Gondolen bliver slået fra, og ballonen, hvori der sidder seks mennesker, forsvinder ud i horisonten. Katastrofen er sket.

Du lytter til Den Yderste Grænse, som i denne sjette sæson dykker ned i de mest utrolige overlevelseshistorier blandt opdagelsesrejsende. Og hvor er jeg glad for at have dig i studiet igen, Naja Mikkelsen. Velkommen!

Tak!

Du er geolog, polarforsker og medlem af De Kvindelige Eventyrernes Klub, og så har du stor indsigt i polarudforskningens historie. Naja, hvad er det ved denne historie, der fascinerer dig så meget?

Jeg er enormt fascineret af Nobile og hele den historie, som hans luftskib Italia dækker. Det har også affødt nogle spændende mysterier og det, jeg måske er allermest fascineret af, det er den kobling, der er mellem Nobile og den norske polarforsker Amundsen. Den kommer man ikke udenom.

Hvem var Nobile?

Ja, se Nobile var en italiensk ingeniør, der er født i 1883, og han byggede luftskibe og var mægtigt dygtig til det. Han var omhyggelig, han lavede alt sit arbejde med største præcision, og alle de luftskibe, han lavede, fungerede faktisk fint. Samtidig så var han en fin mand eller en pæn, ordentlig mand. Han var bare lidt naiv, tror jeg, man kan sige, for politisk havde han sådan lidt svært ved at se spillerummet mellem fascisterne, som på daværende tidspunkt var på vej op i Italien. Og samtidig kom han senere hen også ind i andre politiske spil. Men Nobile arbejdede støt og roligt. Og det, der er det sjove ved Nobile, det er, at han er faktisk karakteriseret ved også en lille hund. Titina hedder den. Det var en lille foxterrier. Og når man ser billeder af Nobile, så er det ofte, at han står med denne her lille hund.

Ha ha ha!

Så Nobile var altså en dygtig mand. Han var ikke videnskabsmand. Han var tekniker. Han var ikke sportsmand. Han havde ingen arktisk erfaring, men han kunne bruges af Amundsen.

Og Naja, inden vi skal høre om koblingen også mellem Amundsen og Nobile, så bliver jeg nødt til lige at spørge lidt mere om den hund. Altså, det er jo en militær general, ingeniør, polarforsker Nobile, som har en lille hund med. Altså, hvorfor havde han det?

Ja! Det er en lille sort/hvid foxterrier. En lillebitte én. Jeg tror kun, den vejede seks kilo, så det var ikke noget stort noget. Men det siges, at det var hans kone, som syntes, at han skulle have en lille hund med, så han altid havde godt og hyggeligt følgeskab, uanset hvor han var henne. Og den dér hund har altså været med på flere polflyvninger, så det er nok en af de mest polare hunde, der overhovedet findes - når det ikke gælder slædehunde.

Ha ha! Og fortæl lige om, hvordan det var, at Roald Amundsen, den verdensberømte, store norske polarforsker, og så Nobile fik kontakt til hinanden.

Ja, se Amundsen er jo et helt kapitel for sig. Amundsen havde, siden han var barn, altid drømt om at erobre Nordpolen. Det kom han jo så ikke til, fordi Peary kom ham i forkøbet og kom derop i 1909, siger Peary. Så derfor havde Amundsen stadigvæk dette ønske om, at han ville derop. Og det, han så kunne erobre Nordpolen med, var ved at fly-

ve derop. Og der var det, at han sammen med sine meget gode ven Riiser-Larsen havde fundet ud af, at man bruger selvfølgelig et luftskib, fordi luftskib kan man navigere godt med, og det kan komme frem, og det har gode styreevner. Så Nobile var så straks i søgelyset, fordi Amundsen sagde, "Ham vil jeg have! Ham vil jeg bruge!" Så Amundsen tog til Rom, snakkede med Nobile, snakkede med Mussolini, og på den måde så fik Amundsen adgang til et af Nobiles store luftskibe, som blev omdøbt i Norge. Og det blev så brugt til den polflyvning, som Amundsen ville lave.

Og det er den jo også ret kendte Norge-ekspedition.

Det er Norge-ekspeditionen, ja.

Hvornår er det her? Er det i '25, '26?

Nej, i '25 havde Amundsen faktisk prøvet at flyve til Nordpolen med to små vandflyvere og var nødlandet lige 150-200 kilometer fra Nordpolen og sad dér i flere uger, inden Riiser-Larsen fik dem afsted igen. Næ, næ. Den her store Norge-ekspedition kom afsted i 1926. Og det, der er interessant, er: Hvordan kom den afsted? Jo, for det første lagde Amundsen sit meget kendte polarforsker navn til ekspeditionen. Så var der amerikaneren, rigmanden Ellsworth, som havde penge, så det var ham, der ligesom finansierede en stor del af den dér ekspedition. Og så kommer Nobile. Det var jo faktisk ham, der muliggjorde det hele, fordi han var teknikeren bagved hele dette projekt og fik sendt ekspeditionen afsted. Så kommer så spørgsmålet: Hvad skal ekspeditionen hedde? Og Amundsen sagde selvfølgelig, "Den skal hedde Amundsenekspeditionen, Nordpolsekspeditionen."

Ja, selvfølgelig sagde han det!

Det sagde han. Det er klart. Men der kommer altså Mussolini ind og siger, "Nej, nej, nej. Nobiles navn skal med." Så det blev The Amundsen-Ellsworth-Nobile Transpolar Flight. Og det var Amundsen sur over. Men han blev nødt til at acceptere det, for ellers havde han ikke fået...

Det virker umiddelbart som en god trekløver, altså en pengemand, det store navn og så den, der...

Og så den, der virkelig kan muliggøre det. Men nej, det blev sådan. Og Amundsen blev nødt til at æde andre ting, fordi han ville selvfølgelig gerne have flere af sine norske kolleger med, som han havde haft med både på Gjøa- og på Maud-ekspeditionen. Men altså, man kan sige, de her søfolk var sikkert mægtigt dygtige i havisen oppe i Polhavet. Men hvordan kunne de bruges som teknikere om bord på dette luftskib? Så han fik altså ikke så mange nordmænd med, som han ville. Men Nobile fik de teknikere med, han gerne ville.

Hvad sagde Amundsen til, at Nobile ville have den lille Titina, den lille hund, med?

Jeg kan godt hilse og sige, at det var han frygtelig sur over. Og da de var færdige med den dér flyvning, så kom han med meget kraftige udfald mod hunden.

Ja, fortæl lige, hvordan det gik med Norge, for det var jo en succes.

Det kan du tro var en succes. De fløj jo hen over polpunktet, og da de kom over polpunktet, så smed de første det norske flag ned, så smed de det amerikanske flag ned, for Ellsworth var jo med, og til sidst så det italienske flag. Og så fløj de videre. De prøvede så at navigere for at komme ind. De fik dårligt vejr. Og så skulle Amundsen så - selvom han overhovedet ikke havde lavet noget undervejs, så skulle han prøve at være kendtmand og stå oppe i gondolen og kigge ned og se, hvor var de henne. Og de nåede ikke så langt, som de skulle. De skulle have været til Nome i Alaska, men kom kun til en lille by, der hedder Teller. De havde ikke fuel nok, så til sidst blev de nødt til at gå ned i Teller.

Og så har jeg faktisk... Det passer rigtig fint, Naja, fordi vi har jo ledt efter lyd på den kære Nobile. Og det har været svært. Jeg tror kun, der findes måske to lydbidder med ham derude. Men den ene af dem er fra en italiensk dokumentarfilm, som blev lavet i 1960. Den hedder "Luftskibet på Nordpolen." Og der fortæller Nobile jo nogle år efter om, hvordan det var at lande i Teller. Prøv at lytte med engang.

...

Nobile fortæller, hvordan de oprindelige folk, der også står i Teller, bliver overraskede over dette her kæmpe luftskib. Og det forstår man jo.

Ja, det tror jeg for Søren da! Fordi det her luftskib var jo simpelthen noget, man ikke havde set deroppe. Forestil dig 175 meter langt, der kommer flyvende ind over den her lille bebyggelse. Det er helt vildt. Men altså, det lykkedes dem alligevel at få luftskibet ned og trukket ned på land, og der kommer de så ud, og de har klaret det her. De har fløjet over Nordpolen. Nordpolen er besejret. Men der er der jo lige dét: Var Amundsen den første, der fløj over Nordpolen? Se, der er lige den lille interessante detalje her, at da Amundsen, inden de tager afsted, står i Kings Bay og skal afsted, så kommer der et skib ind til kajen, hvor de ligger og er ved at gøre luftskibet Norge klar for at tage afsted. Og om bord på dette skib er den amerikanske pilot Byrd. Han skal flyve over Nordpolen, siger han. Og Amundsen siger, "Desværre! Du kan ikke komme ind til kaj her, fordi vi ligger og lossere." Så siger Byrd: "Nå, okay." Han tager fire redningsbåde, løfter sin flyvemaskine ud på de fire redningsbåde, får dem i land og flyver afsted. Og tænk dig, hvad det må have været for Amundsen at se den maskine komme tilbage 15 timer senere.

Hvor det har lykkedes ham.

Hvor Byrd siger, "Vi har været på Nordpolen." Og man kan sige, mon ikke Amundsen genkalder sin egen hetz, eller hvad man nu skal kalde det, mod Scott, dengang han tog til Sydpolen. Han lige vendte om og løb foran Scott ned til Sydpolen.

Men Amundsen har jo en eller anden form for forbandelse med Nordpolen, ikke? Han ville derop som den første over isen, og der kommer Peary og siger, "Det gjorde jeg," og derfor tog Amundsen til Sydpolen. Nu blev han igen overhalet.

Ja, se, det blev han jo så ikke, fordi man har efterfølgende fundet Byrds dagbog, og der viser det sig, at han skriver rent faktisk, "Vi kom ikke derop. Vi manglede 150 kilometer eller lignende, fordi vi havde ikke fuel nok." Men det vidste Amundsen jo ikke. Han blev bare nødt til at modtage ham som den første. Så faktisk, dengang Amundsen lander i Teller, så er han nummer to. Det hører man jo ikke så meget om.

Da de lander i Teller - og det er også derfor, at jeg var glad for, at vi fik det her lydclip med, Naja - der er stemningen om bord ikke god, for at sige det mildt.

Nej! Det kan jeg godt love dig for, at den ikke er. Amundsen har været rasende, og han har været sur, og han har været vrissen hele vejen over. Og han har i den grad prøvet at miskreditere Nobile hele vejen. Og jeg tror virkelig ikke på det, han siger. Nobile har holdt sig vågen i 72 timer for at få luftskibet over, for hele tiden at være der, hele tiden tage bestik af: Hvad sker der nu? Hvad skal vi nu gøre? Og den uvilje og den modstand mod Nobile, som Amundsen giver frit løb for dér, den kommer til at præge Amundsens liv de næste fem år, indtil han dør.

Hvad er det, Amundsen siger, at der er sket ombord? Hvorfor er Amundsen vred?

Han siger bare, at Nobile duer ikke. Han var ikke nogen dygtig navigatør. Han kunne ikke klare skibet. Det var bare galt alt sammen. Og Amundsen har ikke bestilt andet end at sidde i en stol - den eneste stol om bord i kahytten - og kigget ud. Så det er ikke fair.

For det er det, der kommer til at fylde også meget for Amundsen i årene efter. Han bruger utroligt meget tid på at miskreditere Nobile.

Ja, jeg vil sige mere end miskreditere. Amundsen begår direkte et karaktermord på Nobile, og det er faktisk noget, alle nordmænd har taget til sig. Det er først i 70'erne 80'erne, at man begynder at sige, "Nå ja, måske var det ikke rigtig, alt det, som Amundsen sagde." Men altså, det er et karaktermord, han begår.

Hvorfor tror du, han er så vred?

Ja, se, der sker jo også det, at lige efter de er landet i Teller og er kommet videre til Nome, så får Nobile besked fra Mussolini, at nu skal han tage på tur rundt i USA og fortælle om denne her store polekspedition, som Italien har faciliteret. Og samtidig skal han så også promovere fascisterne. Og der kan man altså sige, at der står lille Norge som en helt ny nation, og der kommer så en fascist bragende dér. Det er jo ikke Nobile, for Nobile var ikke fascist. Men altså, han får besked fra Mussolini, at nu skal han altså promovere. Så det er simpelthen - også selvfølgelig for Amundsen - virkelig ubehage-

ligt, at han bliver spændt for fascisternes vogn. Men det lader han heller ikke gå ubemærket hen.

Nej, vi skal ud på Italia, som er det næste store luftskibsprojekt. Hvordan kommer vi derhen?

Ja, se, det er sådan set meget sjovt, fordi man kan sige, Italien var jo ikke nogen polarisation overhovedet. Vi havde England og Amerika og Norge og Danmark og alle de her. Det var polarnationer. Italien havde jo intet med polareggen at gøre på daværende tidspunkt. Men Mussolini kan jo godt se, at det er snedigt. Nu har de faktisk været med på denne her ekspedition med luftskibet Norge. Og da Nobile så får idéen, at han vil lave endnu en ekspedition, så bliver der opbakning til det. Og det, Nobile fortæller, det er, at mens Amundsens ekspedition var simpelthen et - ja, undskyld, jeg bruger udtrykket - erobringstogt. De skulle erobre Nordpolen. Så ville Nobile lave en videnskabelig ekspedition med en lang række undersøgelser og med et helt andet formål. Og derfor så synes Mussolini, det er fint, og der sker en opbakning fra den italienske stat,

Hvad er det, de skal undersøge?

Der er mange ting. Det er magnetisme, og det er atmosfæriske ting, og de skal ovenikøbet også lave oceanografi. Nobile laver sådan en lille kurv... Altså, selvfølgelig vil de ikke lande med luftskibet på isen deroppe, havisen oppe ved polpunktet, fordi de skulle op over polpunktet igen. Det er det, det hele går ud på: Op til polpunktet og lave videnskabelige undersøgelser deroppe. Så han laver sådan en lille kurv, som de kan sænke ned på isen og så derfra enten lave en lejr, hvis det er, de ikke kan få folk...

Altså en kurv med folk i kurven?

Ja. Og så ned på havisen, så de kan stå dér og lave undersøgelser.

Så det kan man simpelthen? Man kan simpelthen lade luftskibet stå stille og få folk ned?

Ja, det kan man godt. Og det er jo det, Nobile satser på. Og det går jo så faktisk også fint, fordi de får fløjet op... Luftskebet - det må man også lige huske på - skal fra Rom op til Svalbard. Det er jo altså en lang tur i sig selv.

Ja, bare den rejse.

De har en masse problemer over Alperne. Altså, de kommer ud i forfærdeligt stormvejr. Men de kommer derop, og de laver faktisk... Altså, Nobile laver to flyvninger, inden de tager op til Polen, blandt andet over Franz Josefs land og laver nogle undersøgelser. Så faktisk så er det en meget fin videnskabelig tur, han laver. Det glemmer man helt og holdent.

På grund af det, der snart kommer til at ske.

Ja, for se, der er det jo, at de kommer op til polen, når Nordpolen, og som vi hørte i indledningen, så er det jo altså fantastisk, at de når derop, og de er glade. Og de er glade, fordi de har nået det, de skulle. De er kommet op til polen. Og vi hører jo altså, at hører musik, og de skåler. Og ved I, hvad de havde ombord? De havde et mere end to meter højt trækors, som Nobile havde fået i en audiens, inden han tog afsted, fra paven i Rom. Og det skulle sænkes ned deroppe eller sættes, prøve at få det ned, så det stod. Det er så sjovt at se billeder af det. Der er sådan en spids på, så det skulle gerne sådan lige ned og stå i isen.

Nej, mens du - for jeg ved, du har taget dette billede med - mens du finder det frem, så vil jeg lige læse et citat op, som jeg har fundet frem. Vi har jo givet hinanden lidt lektier for her, ikke? Og jeg har fundet en lille gave til dig, så du får den her bog med hjem efterfølgende. Det er en svensk pilot, Einar Lundborg, der sammen med Stubbendorf...

Han fra Andrée...

... fra Andrée-ekspeditionen, som nogen måske vil nikke genkendende til. De her to polarforskere, eller hvad de var... Historikere og piloter...

Nej, han var jo journalist, Stubbendorf.

Nå ja, undskyld.

Og den anden var pilot

De skrev... Og vi introducerer Lundborg lige om lidt. Men han skrev denne her bog, der hedder "Det store polardrama." Det var sådan, at Lundborg fik mulighed for at interviewe en af de her, der var om bord på Italia i en måned, efter han fik reddet sig i land. En fyr, der hed Bohenk.

Ja, han var videnskabsmand ombord.

Han var professor, Bohenk. Og der er en - synes jeg - meget stærk scene fra netop den scene, du har fortalt om, hvor musikken kommer på, og de skåler i champagnen. Fordi Bohenk fortæller det her til Lundborg: "Fra klokken halv et til klokken halv tre den 24. maj om morgenen kredsede Italia over Nordpolen i en cirkel med en radius på omkring et par kilometer. Under os lå isbæltet nøgent og hvidgråt. Intet liv rørte sig, intet glimt fra himlen og horisonten omringet af hvidgrå tykning. Nu gav generalen tegn." Det var jo Nobile. "Grammofonen, der var stillet frem i kahytten, var trukket op. Italienernes højre hænder fløj i vejret til fascisthilsenen, mens pladen introducerede fascisthymnen." Så der er noget af en stærk scene oppe i kahytten, inden vi så skal have sænket korset og flaget ned på isen.

Det er lige præcis dét. For det første har de et meget stort flag med, og de skal jo passe på, at de ikke får det ind i propellerne. Og så kommer korset ned.

Man kan ikke bare smide flaget ud?

Nej, nej, nej, fordi så kan det jo flyve direkte ind i propellerne.

Ja, ja, det giver mening.

Og så som sagt korset. Om det kom op at stå, eller om det faldt ned, det skal jeg ikke kunne sige. Det har jeg ikke kunnet finde ud af.

Du har taget dette billede med. Hvad er det? Det er højere end de her mænd.

Det er to meter højt, vil jeg tro. Og Nobile var ærligt talt ikke særligt glad for det, fordi han skulle jo ikke have for meget vægt med. Men altså, han blev jo nødt til at sige mange tak til paven for det her fine kors.

Får de sænket korset?

Ja ja, men jeg ved ikke, om det kom til at stå på spidsen, selvom det var tilspidset i enden, så det faktisk skulle ramme lige ned i isen og stå op.

Hvor er det kors i dag, Naja?

Puha! Det er ikke godt at vide. Altså, det er jo ramt ned på den drivende pol eller isen i Polhavet, så det kan jo være, at det er drevet i land et eller andet sted i Grønland. Men vi kan jo tage ud at lede efter det en dag.

Wauw! Den tager jeg gerne op, den stafet.

Men det er jo nok smadret.

100 år siden, ja. Men lad os komme tilbage. Nu er vi i den dér scene, du også startede med, Naja. Der er god stemning ombord. De vender snuden mod Svalbard. Stormen kommer.

Og så kommer stormen, og det er virkelig besværligt, for den dér storm er meget, meget kraftig. Og det vil sige, at på trods af at de bruger alt, hvad de har af power på motorerne, så kommer de kun meget lidt frem. Og der det jo, at det dér frygtelige sker, at deres højderor pludselig går i stykker, så de kan simpelthen ikke få luftskibet til at fungere, som det skal. Og det ender jo med, at de laver et crash. Nobile har prøvet at slå motorerne fra, sådan så de ikke har så stor kraft på, når de rammer. Men det er alligevel så meget kraft, at når luftskibet rammer havisen, hvor der jo selvfølgelig er en hel masse isskasser og alt muligt andet, så bliver gondolen - kahytten...

Kahytten, der hænger under luftskibet...

... Den bliver slået af. Og selve ballonen, som nu er blevet frigjort fra en masse tyngde, den forsvinder bare op i luften. Og det, der er det uhyggelige, er, at i den sidder der seks mand, som bare forsvinder ud i intetheden.

Ja, det er helt forfærdeligt.

Det tager tungt for dem, som sidder tilbage på isen. Der må man sige, der er jo så ti mand tilbage på isen. De var 16 i alt i besætningen. Den ene af dem, som ramler ned i isen, han omkommer. Men så er der ni mand tilbage, og deraf er to hårdt skadede. Den ene er Nobile. Han har brækket både et ben og en arm. Og en anden er så hårdt såret, så han hyler og skriger. Det er jo ikke sådan særligt mandigt, men det gør han altså. Så er der så syv tilbage, som kan noget. Og de begynder så at kigge sig omkring, efter at gondolen har lagt sig dér. Og det, de så ser ude på isen, det er, at der ligger faktisk mange ting. Og de ting, der ligger der, det var faktisk noget, som Nobile i al sin visdom og med stor omhu have samlet sammen, for hvis det var, at de havde sat det her hold ned på havisen, hvor de skulle lave oceanografi, og ikke kunne få dem op, så skulle de have udstyr til et langt stykke tid. Se, det, som de gik rundt og fandt efterhånden på havisen, det var mange brugbare ting. Der var rigtig meget mad. Der var en sovepose, som Nobile og ham den forulykkede kunne komme ned i. Og så var der et telt. Og det her telt - det var godt nok kun beregnet til fire personer, men de dér ni mand måtte så kravle sammen inde i teltet. Og for at gøre teltet lidt mere synligt, så havde de fundet noget rødt farvestof også ud på isen, som de malede teltet med. Og det er i øvrigt meget sjovt, fordi der er jo blevet lavet en ikonisk film, der hedder "Det Røde Telt." Det er en russisk produktion. Og den er der mange, der har glædet sig over.

Med Sean Connery i hovedrollen.

Oho! Ja, så kan det jo ikke blive bedre. Men det allervigtigste af det, de fandt på havisen, det var en radio. Og der var en tekniker i holdet der på isen, der var dygtig til at få denne her radio flikket sammen. Og han fik sat en antenne op, og efter et stykke tid kunne de faktisk høre Kings Bay, hvor deres supportskib lå. Men det her skib blev ved med bare at sende alle mulige og lige gyldige beskeder ud i verden om, at de sandsynligvis var forsvundet, og at de var begyndt at sende alle mulige private telegrammer. De kunne ikke høre dem, som sad på isen. Eller også ville de ikke. Det lyttede ikke ordentligt efter.

Naja, Nobile og hans mand er styrtet ned på isen. Deres ting ligger spredt ud over et kæmpe område. De finder radioen fra kahytten.

Det er det allervigtigste.

De får skruet den sammen igen, så den virker. Det er to mirakler i træk. Og så kan de høre den redningsaktion, der lige om lidt går i gang. Men hvad? De kan ikke kalde op til dem?

De kan ikke kalde op til dem. Der går faktisk lidt under 14 dage, før der pludselig er en radioamatør i Arkhangelsk, som hører dem. Og han giver så besked til...

Altså oppe i det nordlige Rusland?

Oppe i det nordlige Rusland. Han giver så besked til en eller anden myndighed i Sovjetunionen: "Jeg kan høre, at de ligger derude." Og dér sker der så pludselig noget, fordi man anede ikke, hvor de var henne. Altså, folk troede, de var forsvundet og alt muligt andet. Og det sætter så en lavine i gang.

Naja, ved dette røde telt har vi alle de her primært italienske professorer og videnskabsfolk, folk der aldrig nogensinde har opholdt sig ved Polhavet eller i arktiske egne. Og nu er de strandet ved et rødt telt. Ved vi noget om, hvad de tænker, og hvordan de klarede sig?

Det er helt sikkert, at de havde problemer i begyndelsen, fordi blandt andet sådan noget som drikkevand... Hvordan får man drikkevand? Og der må man sige, at der var kun én, som kunne hjælpe dem med det. Det var Malmgren. Han havde arktisk erfaring. Det gælder om at finde nogle isskasser, som ikke indeholder saltvand. Og der var Malmgren jo dén, der gik ud og fandt disse isskasser, som de kunne bruge, og som de kunne smelte. For de havde heldigvis nok af fuel fra deres crash, som de så kunne få smeltet vandet, for det er jo det allervigtigste, når man er i Arktis. Man bliver jo tørstig. Og derfor skulle de have det. Så har de jo også det med, at pludselig kommer der en isbjørn. Og det var der jo heller ikke nogen, der havde erfaring med.

De er nede fra Rom, og pludselig så er de på isen, og der kommer en isbjørn.

Og der er det igen Malmgren, der så sørger for, at denne isbjørn bliver skudt. For de havde kun én revolver. Pointen er, at jeg tror egentlig, de klarede sig ret godt, fordi Malmgren forstod at fortælle dem, hvordan man agerer i Arktis. Og jeg tror også, de forstod, at det her lillebitte, røde telt, som de var i, der skulle det være allesammen, selvom det kun var til fire mand. Så på den måde dér, så klarede de sig fint.

Og det må så være inden, Malmgren begiver sig afsted?

Det er det nemlig, men der havde han så fået opdraget de andre til, hvordan man gør. Men de havde et problem, og det var, at isen begynder at bevæge sig ret meget. Og på et tidspunkt bliver de nødt til at flytte deres telt, fordi isen brækker op. Og hvad sker der så? Jamen, de bliver nødt til at sige, "Det her går ikke." Og så flytter de deres telt.

Naja, du har selv været på isen. Du har selv ligget der i telt, og det driver, og det har vi andre ikke. Fortæl, hvordan det er.

Jamen, det er jo altså... Det skal man bare være opmærksom på. Det er rigtigt, jeg har ligget i telt oppe i Polhavet på isflager, som drev afsted. Og på et tidspunkt måtte vi også sige, "Av for Søren! Nu begynder det at blive kritisk." Fordi vi havde lejr et sted, hvor der var en Twin Otter, der kunne lande, men den landingsbane, hvor den kunne lande på, så ud, som om den brækkede op. Ergo så måtte vi klargøre nogle kælke/slæder, så vi kunne trække materialer afsted. Så hvis det var, at vi skulle lidt længere væk, så kunne vi gøre det.

Jamen, jeg kan huske dengang, hvor du var i studiet og fortalte om Andrée, hvor de får bygget det her snehus, og så rent tegneserieagtigt knækker isen under dem gennem huset. Altså, det er jo ligesom det, man ser for sig selv. Så sætter du et telt op, og så slår der en sprække i isen.

Det er fuldstændig rigtigt. Det var virkelig hårdt for Andrée, fordi de havde gået og bygget på det der hus i 14 dage. Og der kan man så sige, at de var heldige - altså Nobiles ekspedition. De behøvede jo ikke at lave et snehus, fordi de havde et telt. Og så var det jo altså i maj måned, og der var det jo ikke så koldt, som hvis de havde forulykket der i

midvinter. Så jeg tror egentlig, de havde det sådan nogenlunde. Og som sagt: Nobile formåede at holde stemningen i lejren langt hen ad vejen. Og det syntes jeg var fint klarret.

I forhold til redningsaktionen?

I forhold til at redde de her mennesker. Se, de her mennesker var jo derude. Der var seks, der var forsvundet i ballonen. Der var ni tilbage på isen. Og så er der altså det underlige, at der er tre, som prøver at sige, "Når nu vi ikke kan få kontakt via radioen, så prøver vi at gå mod land og se, om vi kan komme i kontakt med nogen." Og der er blandt andet den eneste egentlige skandinav, der var med, nemlig svenskeren Malmgren, som var meteorolog. De går så afsted, men der sker alligevel ikke rigtig noget, for de når selvfølgelig ikke land.

Er det noget, Nobile synes er en god idé? Han er jo ekspeditionens chef.

Nobel var utroligt ked af, de gjorde det. Men altså, de var så hårdt presset, at han sagde okay. Nobile var faktisk, vil jeg sige, dygtig til at prøve at holde moralen højt i teltet og på isen. Så de havde jo mad, og de havde jo kontakt - eller de kunne høre, at folk var klar over, at de var forsvundet. Og da de så pludselig får radiokontakt efter 14 dage, så er de jo klar over, at u vil der ske noget. Og der sker noget.

Naja, jeg vil gerne have den stemning, der er om bord på isen. Hvad ved vi om det? Kan du fortælle noget om det? Altså, når jeg sidder og lytter med på det her, tænker jeg, at der må jo også være en ret formentlig kaotisk og desperat stemning på isen. Nobile, der er ekspeditionsleder, har brækket den ene arm og det ene ben. Nogle er fløjet afsted i en luftballon eller i luftskibet. Dem ved man ikke, hvor er. Tre mand er gået på deres egen lille ekspedition. Hvad er det for en stemning, der hersker?

Egentlig så tror jeg, at de på en eller anden måde har resigneret. Altså, jeg tror ikke, der er nogen panikstemning. De ved, at der er sat en undersøgelse i gang. De ved, at der er mange, som nu begynder at arbejde på, at de skal komme ud og redde dem. Og der sker jo så også det, at efter at de har været afsted i tre uger, så kommer det første fly hen over dem, og de får et flydrop. Og der holder de fest i lejren.

Og flydrop, det er med mad og...?

Der er mad og ting og sager. Der er et fly, der kommer hen over. Flyet kan ikke lande eller tør ikke at lande. Men de får i alle tilfælde mad, og de får proviant, og de får soveposer og tøj og sådan noget. Så de er faktisk rigtig, rigtig glade dér. Der holder de faktisk en lille fest.

Okay!

Ja, men sådan er det jo, når man sidder dér på isen og tænker, "Hvad sker der her?"

Og hvordan holder man fest?

Jeg tror, de spiser lidt ekstra. Ha ha! Jeg ved ikke, om der var italiensk vin med, men i alle tilfælde: De holder fest.

Du sagde, at nogle af de ting, der lå spredt ud over isen, også var våben. Ved vi noget om, om de er tvunget til at gå på jagt? Og er de bange for, at der kommer dyr og sådan noget?

Der var faktisk ikke mange våben. Der var kun én revolver, tror jeg, det var. Og der var det jo så, hvem der skulle have den, fordi der kommer på et tidspunkt en isbjørn, som de får skudt. Men ellers havde de ikke mange våben. Det kan man jo så sige, at det skulle droppet måske nok have indeholdt, men det gjorde det faktisk ikke. Men de klarede sig. Så de er dér på isen og prøver på at få livet til at fungere, for de ved, vi vil nok blive reddet. Og efter de så har fået det her første flydrop, altså har fået smidt materialer ned fra luften. Så cirka tre uger efter kommer der en maskine. Og de har prøvet at lave en slags landingsbane. Altså, de har prøvet at jævne noget is væk, så der er en maskine, der kan lande. Og der kommer så en svensk flyver ned: Lundborg.

Det er Einar Lundborg, hvis bog ligger her.

Ja, lige præcis. Og den her svenske flyver går straks hen til Nobile og siger, "Jeg har et krav fra kaptajnen på Città di Milano, altså skibet, som er deres supportskib i Kings Bay, at du, Nobile, som den første skal med." Og det bliver Nobile ikke spor glad for. Han

siger, "Mej, det kan ikke være rigtigt, for jeg har lavet en liste over, i hvilken rækkefølge vi skal evakueres. Og allerførst er det ham, der er mest medtaget, der skal afsted."

Og der er jo den her regel, men også en gentleman agreement om, at det er kaptajnen, der forlader til sidst.

Se, det er lige præcis det, der er hele historien her, fordi Lundborg siger, "Nej. Vi kan ikke tage ham med, der er den hårdt skadede, fordi han er simpelthen for stor og tung." Og når man ser billeder af Nobile, kan man godt forstå, at det gælder om at få en lille let én med, fordi de var faktisk to i maskinen dér. Så efter megen palaver bliver Nobile nærmest tvunget til at gå ombord i den her maskine. Og hvad tager han med? Han tager sin lille hund med.

Nåh ja! Ha ha ha! Selvfølgelig. Titina skal med.

Det er nok den absolut største fejl, Nobile gør i hele sit liv. At han ikke siger klart fra, "Nej, jeg vil ikke afsted." At han så ikke i det mindste tager en af de andre, og så at han tager hunden med. En kaptajn forlader ikke sin ekspedition, eller en chef forlader ikke sin ekspedition, som den første.

Og så bliver det endnu mere karikeret, at han har sin lille hund med, i den kritik, der kommer.

Man kan sige, det er jo, det man husker Nobile for. Det er, at han flyver afsted som den første, og at han har hunden med.

Han bliver fløjet ud af Lundborg, og de lander hvor, Naja? Fordi de forlader det røde telt.

De forlader det røde telt, og de laver en mellemlanding, men kommer så tilbage til skibet dér. Og så har Nobile aftvunget Lundborg et løfte, at han vil flyve ud igen og hente de andre. Og det siger Lundborg, at det skal han nok. Der går så en dag eller to, fordi der bliver dårligt vejr. Og så flyver Lundborg ud. Og hvad sker der så? Lundborg crasher. Hans lille maskine går på hovedet, og der sidder så Lundborg sammen med de andre.

Så er han fanget derude!

Så er han fanget derude med dem, som sidder på isen.

Det er helt vanvittigt!

Og dér bliver det så til, at der så kommer endnu en maskine derud 14 dage efter. Og det er så en svensk maskine. Og hvem tager den svenske maskine med? Lundborg.

Ej, det er jo helt vanvittigt!

Men altså, det værste er jo altså, at Nobile sidder jo tilbage på dette skib i Kings Bay og skulle egentlig lede den rescue operation, der skulle være, altså at man skulle ud og få alle de her mennesker ind fra isen. Men han er blevet puttet i husarrest. Han får ikke lov til at snakke med nogen. Han får ikke lov til at deltage i noget som helst. Og Mussolini har sagt, "Du er blevet degraderet." Så det er simpelthen hårdt.

Av!

Men det lykkes til sidst, og på trods af, at det er en kæmpe redningsaktion, der bliver sat i gang... Man siger, der er 1400 mand, som deltager i den her redningsaktion. Der er 14 flyvere og jeg ved ikke hvor mange skibe, som også kommer derop. Og der er mange, mange nationer, som deltager. Og hvem er især glad for alt det her? Det er selvfølgelig den internationale presse.

Ja, det kunne jeg forestille mig.

Fordi de bliver jo fodret med alle mulige informationer fra det her italienske skib, som sender alle mulige informationer ud.

Naja, pressen skriver om, at der er kannibalisme derude på isen. Jeg ved ikke, om det er det røde telt, eller om det er et andet sted. Jeg ved heller ikke, hvor de har fået den information fra.

Ved du hvad, jeg tror igen, der skete så mange ting og spin dér. Men det er lidt trist egentlig at høre om de der tre, som forlader lejren. Der er to italienere og så den svenske meteorolog Malmgren. Malmgren var jo skadet. Han havde fået brækket kravebenet og armen, eller hvad det var, men han gik alligevel med, fordi man sagde, at han ville kunne fortælle, hvor de var henne. Og han var den eneste, som havde arktisk erfaring. De der to italienere havde ingen arktisk erfaring. Men Malmgren kan ikke klare det. Han bliver rigtig syg og dårlig, og han siger, "Nu må I to gå videre. Jeg lægger mig her. Grav en grav eller et hul, hvor jeg kan ligge i, og tag..." Jeg ved ikke, om de tog hans tøj, eller om han sagde, "Her er mit tøj." Men altså, han blev i alle tilfælde ladet tilbage igen. Og jeg tror, det er dér, at kannibalismerygtet er opstået. Jeg tvivler på, at de har ædt ham. Men altså...

Så det er en historie, der florerer efterfølgende, at manden er blevet efterladt.

Ja, præcis, fordi de efterlod ham sådan nærmest afklædt. Han fik sådan et lille tæppe over sig, og så kunne han ellers ligge dér.

Naja, er det i Narvik, at han bliver sat i husarrest, Nobile? Fordi jeg synes også, du tidligere har fortalt mig, at der er nærmest en lynchstemning i byen?

Ja, se, det, der sker, er jo, at det for det første er en sovjetisk isbryder, som rent faktisk kommer og får taget alle de her resterende mænd ud fra isen.

Ja, Krasim. Et kæmpestort skib.

Krasim, lige præcis. Det er et kæmpestort skib. De får dem ind. De får dem om bord på Città di Milano, altså det italienske supportskib. Og det her skib sejler sig ind til Narvik. Og dér skal de gå fra borde. Og der er lavet en landgang direkte ned i en togvogn, hvor de skal ind, og så bliver togvognen nærmest forseglet. Og det er faktisk ret uhyggeligt, fordi i Narvik er der en decideret lynchstemning. Og hvorfor? Jo, fordi på daværende tidspunkt ved man, at den norske polarforsker Roald Amundsen er omkommet i forsøg på at komme ud og redde Nobile. Og det er jo altså et paradoks, fordi om nogen har været anti-Nobile, så er det Amundsen.

Ja, hvad sker der her, Naja? Det skal vi bruge tid på. Altså Amundsen, der i årevis har svinet Nobile til efter Norge-ekspeditionen, beslutter nu egenrådigt, at han vil op og redde ham.

Ja, og det er netop, som du siger, egenrådigt. Pointen er, at den norske regering selvfølgelig gerne vil prøve at hjælpe til også her. Men den norske regering vil ikke have Amundsen, selvom han tilbyder, "Jeg vil gerne tage ud og redde Nobile." De vil ikke give penge til ham. Til gengæld giver de det til en anden nordmand, Riiser-Larsen, og han flyver afsted og laver forskellige flyvninger. Og Amundsen er skummende rasende, fordi han vil altså ud. Han føler nok, at nu kan han igen komme ud og lave polarforskning. Han kan igen komme ud og være den store mand, for faktisk så er han blevet en persona non grata i de norske polarforskermiljøer.

Og hvorfor er han det?

Ja. Jeg skal ikke sige noget forfærdelig ondt om Amundsen. Jeg tror, han har været ikke en særlig tiltalende person. Jeg tror, han har ødelagt livet for rigtig mange mennesker. Han gik jo konkurs. Han brugte alle mulige penge på alle mulige ting, han ikke havde belæg for at bruge. Og så skrev han sørme også sin biografi. Og dér var det, at det fik Fridtjof Nansen til at sige, "Det dér, det var ikke godt."

Og andre tidligere ekspeditionsfolk, han også skrev ondt om, blandt andet hans bror, så vidt jeg husker. I hvert fald i den fine film, Amundsen-filmen, bliver der skildrer et meget tæt forhold mellem de to brødre.

Det er rigtigt, fordi broren hjalp ham jo hele tiden, og han slog bare hånden af ham.

Hvordan kommer han afsted så, Amundsen? Han vælger så uden at få supporten fra den norske regering. Søger han andre steder, han kan få nogle penge eller hvordan?

Ja, ja, fordi han havde jo før haft Ellsworth, den amerikanske millionær, som havde supportet ham ved Norge-ekspeditionen. Og først siger Ellsworth, "Okay, det vil jeg gerne." Men så pludselig er der en anden én, som har brug for penge: Amelia Earhart. Og så siger han, "Nej, det kan jeg forresten ikke." Og så havde Amundsen lige været ude at sige, "Jeg har fået penge til at lave en privat ekspedition, og nu skal jeg afsted,

og jeg skal have to store fly, og jeg skal nok klare det hele, på trods af at den norske regering siger nej." Men han må så trække sig tilbage og sige, "Det kan jeg ikke." Så er der nogle franskmænd, som siger, "Okay. Vi vil gerne hjælpe dig lidt." Og han får så et lille fly, en lille vandflyver: Latham. Og det vil han så flyve op med og prøve at redde Nobile.

Hvad tænker du om det, Naja? Hvad betyder det her?

Ved du hvad... Hvis jeg må have lov at citere Amundsen. Han har nemlig til en italiensk avis udtalt noget, der er meget tankevækkende.

Aha! Nu har vi det citat, som jeg spurgte om, inden vi trykkede play, "Hvad er det, du har med?" Og du sagde, "Det vil jeg ikke læse op for dig. Vent til vi optager." Så nu har jeg siddet her...

Så nu har du siddet og ventet, fordi det tror jeg nok er nøglen til, hvad der egentlig sker med Amundsen.

Amundsens egne ord. Okay!

Amundsens egne ord: "Alle skulle vide, hvor skønt det er i arktiske egne. Der vil jeg gerne dø. Gid døden må komme på en ridderlig måde, og lige når jeg er ved at udrette en stor mission. Og gid døden må komme hurtigt og uden lidelser."

Det sagde Amundsen, ganske kort tid inden han den 18. juni tog afsted fra Tromsø med Latham-maskinen, som var tungt lastet med fuel. Det var så meget, så de havde virkelig svært ved at komme afsted. Folk, der stod og så på denne her maskine, de så, at de havde virkelig svært ved at komme op, fordi der var heller ikke så meget vind. Men til sidst kom de afsted, og maskinen havde altså indtil flere tanke fyldt med fuel, for at de skulle kunne flyve.

Hold da op! Er det passende at bruge ordet martyrdøden, Naja? Er det dét, han kaster sig ud i?

Ved du hvad, der vil jeg sige helt klart: Ja. Der er ingen tvivl om, at Amundsen følte, at han var blevet en person, man ikke rigtig regnede med mere. Altså, hans luftskibsoperation var passé. Det var blevet en ny æra. Man kørte ikke med hundeslæde. Man fløj ikke med luftskib. Man fløj. Og han var altså blevet historie. Og samtidig tror jeg, der var mange, der var... Ja, for at sige ligeud: ikke kunne lide ham. Han opførte sig ikke som i et ædelt menneske. Så derfor står Amundsen dér og skal nu afsted. Hvor tog han så hen? Jamen, vi kender jo Amundsen, fordi Amundsen gik jo altid sine egne veje. Da han havde lånt Frem for at skulle sejle op mod Nordpolen, så tog han lige og svingede rundt og tog mod Sydpolen i stedet for - vel vidende at det måtte han ikke. Han havde lovet Nansen noget andet, som han havde lånt Frem af. Denne her gang gætter man jo på, at han selvfølgelig fløj op til Kings Bay, hvor alle de andre var og lavede deres undersætningsekspeditioner fra for at tage ud at finde Nobile og redde Nobile og alle hans mænd. Jeg tror, at der er sket det, at han er fløjet østpå, taget øst om Svalbard, for at komme op dér og se, om han kan finde noget. Det er enormt spændende, fordi der er en norsk forsker, som har fundet nogle papirer frem, der viser, at i 1936 fandt man en lejr i den nordøstlige del af Svalbard.

Det er ti år efter ulykken her.

Og der er det altså, man finder dels noget ballondug, dels finder nogle italienske noter, og man finder nogle norske kiks. Alt det kunne tyde på, at Amundsen og de dér tre andre, han fløj sammen med, måske er kommet helt op til Svalbard, den nordlige del af Svalbard, og er forulykket deroppe. Men man ved det ikke. Det er selvfølgelig noget, der skal... Ja, jeg synes, det er så spændende!

Ja, så ligger der et mysterium i mysteriet her.

Der ligger et stort mysterium dér.

Naja, lad os komme tilbage til den kære Nobile. Han sidder i husarrest i Narvik, og der er mere eller mindre en lynchstemning, fordi nationalhelten Amundsen, som skulle op at redde den her skøre italiener, mente de, nu er forsvundet. Altså, Nobile får skylden for, at nationalhelten er borte.

Det er helt rigtigt.

Og så skal han bruge tid på at rense sit eget navn nu. Hvordan gør han det?

Han kommer så tilbage til Rom. Han får frataget sin generaltitel. Han har en virkelig svær tid. Han siger sin stilling op i hæren. Han prøver på at undervise på universiteter. Paven hjælper ham sjovt nok. Og paven hjælper ham blandt andet til, at han kan komme til USA og undervise derovre. Og så pludselig er det Sovjet, der siger, "Vi kan godt bruge dig," så han bliver inviteret til at komme til Sovjetunionen og skal bygge 450 luftskibe derovre. Men han kan jo godt se, at det er ikke rigtigt så godt, fordi Stalin udrenser jo alle dem, der kommer derover. Det ender med, at Nobile til sidst kommer tilbage til Italien, og han får oprejsning. Han får sin generaltitel tilbage, og han bliver rensset for alle de der beskyldninger. Men selvfølgelig hænger det stadigvæk ved.

Hvordan gør han det? Jeg tænker, når store dele af verden og også pressen og nordmændene ligesom havde fortalt alle, at ham her har fejlet. Han er skyld i, at vores nationalhelt skulle op. Han forlod isen som den første. Det gør kaptajnen ikke. Det må have taget noget tid for Nobile at...

Det kan du tro. Altså, blandt andet her i Danmark havde vi jo Peter Freuchen, der sidder i Politiken og siger, "Det er da den mest ansvarsløse ekspedition, der overhovedet har været. Og der skal laves en æresret, hvor han skal fortælle om, hvad der egentlig er sket." Og Nansen foreslog, at Freuchen skulle være leder af den her æresret. Det blev ikke til noget.

Hold da op! Det anede jeg ikke, det dér.

Nej, det er altså frygteligt. Men Nobile klarer frisag, selvom det har været tungt for ham hele vejen igennem. Men der blev til sidst holdt en meget stor parade, lige inden han døde, i Rom, hvor han var med, og der fik han altså fuld oprejsning.

Naja, hvad skete der med de seks mænd i luftskibet, der forsvandt.

Man ved det ikke, og det er jo en af de ting, jeg synes, der er så spændende med den her lejr, der er fundet, hvor man har fundet noget ballondug. Et det sådan, at Amundsen og de tre andre har været ude at finde ballonen et eller andet sted, har taget noget ma-

teriale med fra den og taget den ind på isen. Altså, det er kun gæt. Lad mig sige det åbent og ærligt: Det er gæt. Men altså, der skal være nogle mysterier, ellers er det jo ikke spændende.

Der er rejst et stort monument for denne her ekspedition, og også de ret mange mennesker, der omkom i forsøget. Er det i Tromsø?

Det er i Tromsø. Der står en stor, 20-30 meter høj marmorsøjle, hvor alle navnene... Det var faktisk 44 mennesker, der omkom i redningsforsøget. Det var selvfølgelig dels dem, der omkom i crashet, Malmgren, men så har vi jo Amundsen og hans tre andre fra Latham. Og så er der jo mange andre undervejs, som er fløjet op og især på tilbageturten er forulykket forskellige steder. Så der har altså virkelig været mange, der er forsvundet.

Naja, hvordan bliver Nobile husket i dag?

Ja, som vi indledte med at tale om, så er han jo faktisk ret ukendt, når vi taler om polarforskningens historie. Men det er egentlig uretfærdigt, fordi Nobile har virkelig betydet noget. Han har deltaget i udforskningen af Polhavet, og så har han jo skabt nogle mysterier. De seks mand, som forsvandt oppe i ballonen, hvor er de henne? Men det vigtigste er, at Nobile indirekte var Roald Amundsens banemand. Hvis Roald Amundsen ikke var omkommet under denne flyvning, hvor han skulle ud at finde Nobile, så havde han nok ikke været den store polarhelt, som han er i dag.

Så i samtiden, da det skete, der var alle på nakken efter Nobile, men nu kan vi faktisk takke Nobile for, at hans ekspedition gik galt, og at Amundsen fik den ærefulde død?

Det synes jeg absolut.

Naja, tusind tak for, at du var i studiet igen i dag.

Selv tak!

Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio LOUD med Bjørn van Overeem som sikker kaptajn bag lyden. En særlig tak til

Alaska Film and Video Production Resource og Arktisk Institut. Find serien på www.vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.